

הנחיות והמלצות למורים

להוראת והנחיית המצגת "גילוי העולם החדש"

קהל היעד: תלמידי כיתה ז

משך הפעילות: 45 דקות

הרעיון:

1. המצגת מלווה ומרחיבה את נושא הלימוד המפגש בין תרבות אירופה לתרבויות אמריקה ומתמקדת בהשפעה ההדדית שהייתה למפגש זה על כל אחת מהתרבויות.
2. המצגת מעמידה במרכזה שאלה לדיון: האם גילוי העולם החדש הוא ביטוי להעזה ולקדמה של האדם או לכוחות ההרס וההכחדה הטמונים בו? היא מאפשרת דיון רחב בנושא מחירה של הקדמה וההתפתחויות במהלך ההיסטוריה האנושית.
3. בלימוד המצגת אפשר להתייחס אל נושאים כמו: מפגש עם השונה – התחושות והמחשבות שהמפגש מעורר בנו והשלכותיו האפשריות.
4. מטרה נוספת של המצגת היא לחשוף את הלומדים אל קטעי מקורות ומחקר המתייחסים לאירוע היסטורי משתי נקודות מבט שונות.
5. המצגת מאפשרת לבחון אירוע היסטורי משתי נקודות מבט וממחישה את העובדה כי הסיפור ההיסטורי אינו קוהרנטי וסגור, ומטפח חשיבה היסטורית ביקורתית.
6. הדיון בנושא מאפשר טיפוח סובלנות.

מהלך הפעילות:

המצגת נפתחת בתמונה המתארת את הגעת קולומבוס ואנשיו לחופי אמריקה. במרכז התמונה האירופים עם דגלים, צלבים וחרבות. ברקע אניית המפרשים שהפליגו בה, ובצד ילידי אמריקה המתחבאים בין השיחים.

מעל התמונה עולה שאלת הנושא של המצגת: האם גילוי העולם החדש הוא ביטוי להעזה ולקדמה של האדם או לכוחות ההרס וההכחדה הטמונים בו?

- אפשר להתחיל להתייחס לשאלה כבר בשלב הזה ולדון עם התלמידים בפרטים המופיעים בתמונה ובתחושות שהיא מעוררת בהם.

שקופית "מסעות התגליות"

השקופית חושפת בפני התלמידים מפה עתיקה. זוהי מפת העולם החדש שצוירה ב-1596. בארבע הפינות של המפה מצוירות דמויות של מגלים אירופים שהגיעו לאמריקה. שקופית זו והשקופיות הבאות אחריה מזמנות פעילויות הקשורות במגלים, בכלי העבודה שלהם ובתרומתם.

- אפשר להתייחס כאן להבדלים בין קרטוגרפיה בת ימינו לבין קרטוגרפיה של המאה ה-16.
- רצוי להתייחס לתפיסת המרחב שאפיינה את התקופה.
- לחיצה על כל אחת מדמויות המגלים פותחת משוב המכיל מעט פרטים אודותיה.

- לחיצה על כלים המצוירים על המפה פותחת חלונית מידע עליהם.

- לחיצה על המצפן בצד שמאל למטה פותחת תמונה מוגדלת של מגלן ושל כלי הניווט שלצדו.

- אפשר לבקש מהתלמידים להתייחס לכלי ניווט נוספים שסייעו למגלים באותה תקופה.

שקופית "בין האירופים לילידי אמריקה"

השקופית היא שקופית שער לכמה שקופיות העוסקות במפגש בין האירופים לילידי אמריקה ולהבדלים הגדולים ביניהם בכמה תחומים.

- מומלץ לפתח דיון על התחושות שהמפגש עם השונה מעורר ועל סוגי הבדלים הקיימים בין בני אדם.
- שאלות אפשריות לדיון:
  - האם הייתם עדים פעם לאירוע שבו לא קיבלו מישהו בשל השונות שלו? (כדאי לעודד לספר בלי לציין שמות).
  - האם הרגשתם אתם פעם שונים מהשאר? באיזה אופן?
  - מה התגובה הראשונה שלכם במפגש עם מישהו שונה מכם?
  - מה היתרונות של הדמיון בין אנשים? מה היתרונות של השוני?
  - כדאי להדגיש שהשונות היא דבר חיובי ומעניין. ראוי לטפח ולעודד את ההבדלים, כדי שהחברה תהיה מגוונת וכדי שאנשים רבים ירגישו בה בנוח.

- לחיצה על כל אחת מהקטגוריות פותחת שקופית/ות המתייחסות לאותה קטגוריה.

שקופית "הופעה חיצונית"

בשקופית תמונה המתארת מפגש בין קורטס הספרדי לבין אנשי מוקטזומה, ושני כפתורים שהלחיצה עליהם פותחת ציטוטים. באחד מהם הכובשים האירופים מתייחסים למראה של ילידי אמריקה, ובשני ילידי אמריקה מתייחסים למראה של הכובשים האירופים.

- כדאי לקרוא עם התלמידים את הציטוטים. אפשר לבקש משני ילדים שיקראו כל אחד ציטוט ושיתייחסו אליו.

- אפשר להתייחס להבדלים בין הקבוצות, הבאים לידי ביטוי בתמונה.

- התלמידים מתבקשים להתאים את הכותרות לכל אחת מהקבוצות בתמונה.

שקופית "מערכת אמונות"

בשקופית זו ישנם ציטוטים שבהם הנוצרים מתייחסים לאמונה הדתית של המקומיים ואילו המקומיים מתייחסים לאמונה הנוצרית. התמונה בשקופית מתייחסת למנהג של הקרבת קורבנות אדם, שרווח מאוד אצל האצטקים.

- כדאי לדבר כאן על הבדלים תרבותיים ועל משמעויותיהם.

- אפשר להתייחס לסוגים שונים של הקרבת קורבנות.

שקופיות "אמצעי לחימה"

השקופיות מזמינות את התלמידים לקרוא את הציטוטים ולהתבונן בתמונה.

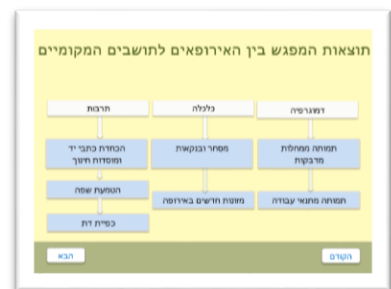
- בעקבות הציטוטים והתמונה, יש לגרור את שמות כלי הנשק השונים ולארגן אותם בטבלה המציגה את שני הצדדים.
- אפשר להתייחס ליתרון הצבאי העצום של הכובשים האירופים כאחד הגורמים המשמעותיים להשתלטותם על אמריקה.

שקופית "תוצאות המפגש בין הכובשים האירופים לבין ילידי אמריקה"

זוהי שקופית שער נוספת. ממנה נפתחות שקופיות העוסקות בהשפעות גילוי העולם החדש על האירופים מחד ועל ילידי אמריקה מאידך.

- כאן אפשר לדבר על ההשלכות השונות שמזמן לנו המפגש עם השונה.
- לחיצה על כל אחת מהקטגוריות פותחת שקופיות העוסקות בנושא.
- בהיחשפות לתוצאות השונות, אפשר להתייחס למידת החיוב או השלילה שבהן.

שקופית "מזונות חדשים באירופה ובאמריקה"

שקופית זו מתייחסת להשפעה ההדדית שהייתה לכיבוש אמריקה בתחום המזון. מפגש בין-תרבותי זה יצר טעמים משותפים לאוכלוסיות רחוקות גיאוגרפית ותרבותית, ותרם לסוג של קירבה אנושית.

- התלמידים מתבקשים למיין את מצרכי המזון המופיעים בשקופית לשני סלים: סל אחד של מצרכים שהביאו האירופים לאמריקה; סל שני של מצרכים שהעבירו הכובשים מאמריקה לאירופה.

- בביצוע המשימה אפשר לדבר עם התלמידים על סוגי מזון נוספים שהעבירו ממקום למקום. כמו כן, אפשר להסביר שלא כל המזונות שהביאו איתם האירופים לאמריקה מקורם אכן באירופה. היו מזונות רבים שהגיעו ממקומות אחרים שהאירופים השתלטו עליהם (כמו הקפה, למשל).

שקופית "הכחדת כתבי יד ומוסדות חינוך"

בשקופית מופיעות תמונות מקודקסים – כתבי יד של התרבויות המפתחות שהיו באמריקה בטרם הכיבוש האירופי. התמונה הימנית מציגה לימודים בבית-ספר אצטקי. מערכת החינוך האצטקית נחשבה למפותחת מאוד. התמונה השמאלית מתארת תהליך ייצור תרופות.

- כדאי להתייחס למושג "תרבות" ולהדגיש שהכובשים האירופים לא הגיעו למקום שומם או חסר כל תרבות. בשטחים מסוימים באמריקה התפתחו תרבויות מפותחות עד מאוד. האירופים לא הבינו אותן וזלזלו בהן מתוך התנשאות.

- אפשר להתייחס לעובדה שכיום ישנם ניסיונות שונים להבין תרבויות עתיקות ולאמץ כמה מהתובנות שלהן.

שקופית "כפיית דת"

השקופית מציגה תמונה של ויטראז' מכנסייה במקסיקו. בוויטראז' מופיעה הקדושה האינדיאנית קאטרי טקאקווייתה, שהתנצרה במאה ה-16 והוכרזה כקדושה רשמית ב-2012.

בנוסף, בשקופית מוצגת תמונה מקודקס אצטקי, המתארת שריפה של מקדש מקומי.

- באמצעות התמונות אפשר לדבר עם התלמידים על חלחול תרבותי, מצד אחד ועל חוסר כבוד לאמונות של האחר, מצד שני.

- כדאי להתייחס לצורך של הכנסייה הקתולית להכריז על אינדיאנית כקדושה רשמית בתקופה שבה נמתחת ביקורת רבה על הכנסייה.

שקופית שאלה: האם גילוי העולם החדש הוא ביטוי לקדמה או להרס ולהשחתה?

- באמצעות שקופית זו אפשר לחזור לשאלה שהוצגה כבר בתחילת המצגת. הפעם אפשר לבחון את הדברים באופן מוחשי יותר.
- התלמידים מתבקשים למיין את כותרות השקופיות שהופיעו במצגת ולקבוע לגבי כל אחת מהן האם היא מבטאת קדמה או הרס והכחדה.
- יש לשים לב שאת כל הכותרות אפשר למקם בשני הטורים. כלומר, יש בהחלט כותרות שיכולות להופיע גם כסימן לקדמה או להרס ולהשחתה. חשוב לדבר על כך.

שקופית "שתי עמדות על הכיבוש האירופי של אמריקה"

שקופית זו מאפשרת דיון נוסף בנושא מתוך עיון במקורות היסטוריים. בשקופית מופיעות שתי עמדות של היסטוריונים שהתייחסו לגילוי העולם החדש.

- כדאי לקרוא עם התלמידים את שני הציטוטים ולשים לב באיזו תקופה נכתבו.
- אפשר לקיים דיון על שתי העמדות השונות ולברר עם התלמידים איזו מהן נשמעת להם משכנעת יותר.

לקריאה נוספת:

אליאב פלדון מירי (עורכת), בעקבות קולומבוס, מרכז זלמן שזר, 1997, ע' 17-48, 209-226

זין הווארד, היסטוריה עממית של ארצות הברית, הוצאת בבל, 2007, ע' 11-38.

זרטל עדית (עורכת), זמנים, גיליון 41, 1992, ע' 70-76, 77-85, 86-94, 95-113.

ליאון-פורטייה מיגל, חזון המנצחים – העדות האצטקית על כיבוש מקסיקו, הוצאת הקיבוץ המאוחד,

1976.